

Együtt a természetért

2025. október/I. szám

folyóirat

Jane Goodall Intézet
Magyarország

Szeretettel köszöntök minden kedves olvasót!

Újonnan induló havilapunk célja, hogy egy kicsit közelebb hozza az emberekhez a természetet, bemutassa annak szépségét és lehetőségeket tárjon a szemünk elé, amelyekkel fenn tudjuk tartani ezt a gyönyörű világot, amiben élünk.

„Ha látjuk a problémát, már félig megtaláltuk a megoldást.”

Hírek az Intézet életéből

Gyász hír

Sajnálattal értesítünk mindenkit, hogy 2025. október 1-jén dr. Jane Goodall 91 éves korában elhunyt.

Gyermekkorától szenvedélye volt a természet, legszívesebben minden idejét ott töltötte volna. Felnőttként valóra válhatott az álma és Louis Leakey (paleoantropológus) felkérése révén kijutott a tanzániai Gombe-patak vidékére, hogy tanulmányozza a csimpánzok viselkedését. Sajátos szemlélettel és kellő elszántsággal kezdett bele a munkába, és olyan felfedezéseket tett, ami az egész emberiség javára vált.

Mivel körültekintő volt, észrevette a világunkban zajló, természetre irányuló problémákat is. 1986-ban részt vett az „Understanding Chimpanzees” – A csimpánzok megértése – című konferencián, mint érdeklődő, de az ajtón már természetvédelmi aktivistaként lépett ki. Munkája milliókat inspirált, és egyre több és több követőre tett szert, így téve lehetővé, hogy tényleges hatást érjen el a világban.

1977-ben megalapította a Jane Goodall Intézetet, ami immár számos országban jelen van, 1991-ben létrehozta a Roots&Shoots programot, ami keretén belül iskolák, könyvtárak, cégek, de még olykor magánemberek is tesznek a közjóért, egymás és a természet segítéséért. Körútjai révén és az intézetek segítségével egyre inkább felismerte a világ a környezeti nevelés fontosságát és azt, hogy egyetlen ember cselekedete is számít.

Bár elmúlt 90 éves, de még mindig az év ~300 napján tartott előadásokat. Jelenlegi előadó körútján, Kaliforniában szenderült jobblétre, amire ő még életében nem katasztrófaként gondolt, hanem az ő szavaival élve: „elindult következő nagy kalandjára”.

Kívánjuk neki, hogy ez a kalandja is, a földihez hasonlóan szép legyen.

Mind emlékezni fogunk rá, és mint Jane Goodall Intézet tovább folytatjuk a munkát a természetvédelemért, a fajok védelméért, egy szebb jövő reményében, amiben ő folyamatosan és lelkesen mutatta nekünk az utat.

Karizs Csilla

Környezettudatos életmód

Legfértettebb kincsünk: A Víz

Földünkön a sós víz és édesvíz mennyisége között óriási különbség van. Míg a tengerek és óceánok sós vize kiteszi a teljes készlet 98%-át, addig az édesvíz mindössze 2%, ráadásul ennek nagy része kötött formában található az élőlények testében.

Manapság sokszor hallani arról, hogy mi lesz velünk, hogyha elfogy a víz?

A víz elfogyásának hipotézisét szeretném egy kicsit megmagyarázni.

A földi vízkészlet állandó. Egy része kötött formában van jelen, egy része a talajban rejtőzik, egy része pedig a felszínre került folyékony vagy fagyott halmazállapotban.

A kérdés, hogy hogyan került a víz a földre mindmáig megválaszolatlan, ugyanakkor számos elképzelés született róla. Van olyan állítás, miszerint a víz a napködből származik, van olyan, hogy a Föld magjából került a felszínre és olyan is, hogy a még légkör nélküli Földre érkező aszteroidák hozták magukkal. Míg eredetének kérdése igen érdekes kutatási terület és sok szempontból fontos is, jelen cikkemben inkább arról beszélnék, hogy mennyire fontos számunkra.

Különböző élőlények különböző összetételű vízhez alkalmazkodtak, és ezért mindegyiknek másra van szüksége az élethez. A tengerek és óceánok élőlényei különböző sótartalmú és ásványi összetételű vízhez szoktak, mint például édesvízi társaik.

A sós vizek megóvása óriási feladat, hiszen rengeteg szennyező anyag kerül bele, legyen szó akár a temérdek mennyiségű műanyagról vagy bármilyen egyéb szennyezőanyagról, mint pl.: olaj. Minden hulladék, ami a tengerbe kerül, rontja a vizekben élő állatok életminőségét, közvetett és közvetlen halálukat idézheti elő, ráadásul az onnan kifogott, étkezésre szánt halak, illetve tengeri élőlények teste tele van mikroműanyaggal, amiknek emberi szervezetre gyakorolt hatásáról ugyan még nem tudunk sokat, de az biztos, hogy jót nem tesznek.

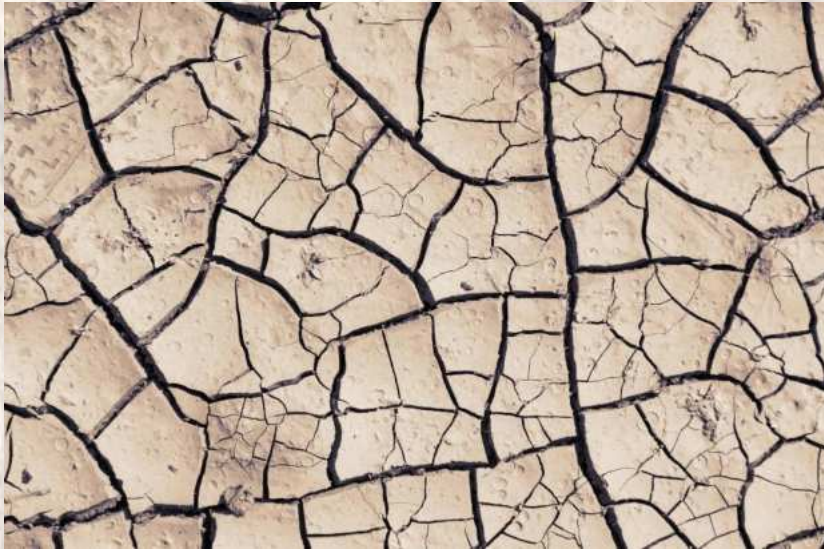
Az édesvizek szennyezettsége egy másik óriási probléma. Míg a víz képes megtisztítani önmagát, sokkal több idő kell hozzá, mint amit hagyunk neki. Folyóinkba és tavainkba rengeteg káros anyag kerül, mint pl.: a vegyszerek és a szennyvíz – szennyvízen belül pedig minden gyógyszer, ami az emberek szervezetében található (akár nyugtató, fogamzásgátló vagy egyéb hormonális tabletták); ezek pedig, sajnos mind visszajutnak saját testünkbe és egészségügyi problémákat okoznak.

Sajnos mindezek ellenére keveset foglalkozunk a vizek szennyezettségével, viszont a jó hír, hogy egyénileg is tehetünk néhány dolgot.

1. Termelj kevesebb műanyag és egyéb szemetet!
2. Ne használj erős vegyszereket, helyette próbáld ki a természetbarát vagy természetben előforduló bio anyagokból készült tisztítószerket és kozmetikumokat!

Ezzel a két lépéssel, már óriási szívességet teszünk a környezetünknek és magunknak is, ugyanakkor még hozzá kell tenni azt is, hogy ne pazaroljuk a vizet, mert el fog fogyni. Itt természetesen nem arról van szó, hogy az állandó mennyiséggel rendelkező, körforgásban mozgó víz eltűnne és volt nincs, hanem átalakul, ideiglenesen fogyasztathatlan folyadékká. Ez történhet a szennyezettség miatt, a lassú természetes tisztulás miatt, a növekvő népesség és gyarapodó iparok miatt – hiszen egyre több és több mennyiségre van szükségünk – vagy a globális

felmelegedés miatt, ami egyre szeszélyesebb időjárást von maga után (egyre többször jön hirtelen óriási mennyiségű csapadék, amit aztán akár heteken át tartó szárazság válthat fel), így víz nélkül hagyva területeket, ahol kialakul a vízhiány és a szomjúság.

Bizonyára mindannyiunkban felmerült már a kérdés: Mit tehetünk mi, mint egyén, ha a vízfogyasztás legnagyobb mértékben az iparok miatt, különböző termékek előállításakor, tisztításakor történik?

Összeszedtük a legalapvetőbb dolgokat, amiket amellet tudunk alkalmazni, hogy a vizek tisztaságára is odafigyelünk:

1. Rakd tele a mosógépet, mosogatógépet és csak úgy indítsd el! Egy félig üres gép ugyanannyi vizet használ, mint egy teli.
2. Folyóvíz visszaszorítás:
 - Mosd a gyümölcsöket tálban, ne folyóvízben,
 - Ha nincs mosogatógéped engedd meg a mosogatót és abban tisztítsd meg a táányérokát. Nem kell hozzá folyamatosan folynia a víznek. (Ezzel még az áramot is megspórolod, ami melegítené a vizet.)
 - Amíg fogat mosol, samponozol, tusfürdőzöl zárd el a csapot!
3. Használj víztakarékos wc-tartályt vagy csapot!
4. Zuhanyozz fürdés helyett! (Persze különbség van között, hogy 5 vagy 20 percet állsz a zuhany alatt.)
5. Ha nem iszol ki egy pohár vizet és csak kiöntenéd, inkább locsold meg vele a növényeidet! (Persze ne szénsavas vagy ízesített vízzel, csak mentessel.)

6. Ha kertes házban laksz gyűjtsd össze az esővizet amennyire tudod, hogy azzal locsolhass!

7. Igyál csapvizet és főzz azzal palackozott helyett (ez lehet tisztított víz is; a legtakarékosabb az átfolyó rendszerű víztisztító), egyél kevesebb hústerméket és egyéb előállításakor nagy vízigénnyel rendelkező ételt!

Bármennyire is kicsi a mi hozzájárulásunk a vízpazarlás és a vízszennyezés visszaszorításában, mégis nagyon sokat számít. Ahogyan Teréz Anya mondta: „Úgy érezzük, hogy amit teszünk, csak egy csepp a tengerben. Anélkül a csepp nélkül azonban sekélyebb volna a tenger.”

Karizs Csilla

Vegyszermentes élet

Hogyan éljünk káros vegyszerek nélkül

Vegyszermentes tisztítószeresek – apró lépésekkel egy élhetőbb jövőért

Amikor vegyszermentes tisztítószerokról beszélünk, fontos tisztázni, hogy tudományos értelemben nem létezik teljesen „vegyszermentes” szer. Minden anyag kémiai vegyület, így maga a víz is. A „vegyszermentesség” kifejezés inkább azt jelenti, hogy az adott tisztítószeresek nem tartalmazznak az egészségünkre vagy a környezetünkre káros összetevőket.

A boltok polcain azonban nehéz eligazodni: számtalan csillogó flakon ígér gyors megoldást, ám legtöbbször komoly környezeti és egészségügyi kockázatokat hordoznak. Nemcsak a gyártásuk és csomagolásuk terheli a bolygót, hanem maga a használatuk is: belélegezve irritálhatják a légutakat, maradékuk pedig a lefolyón keresztül a természetbe kerül.

Természetes alternatívák a tisztaságért

A jó hír az, hogy léteznek biztonságos, olcsó és egyszerűen elkészíthető alternatívák. Ezekhez nincs szükség bonyolult összetevőkre – legtöbbjük beszerezhető a bioboltokban, csomagolásmentes üzletekben vagy akár a közeli élelmiszerboltban.

A leggyakrabban használt alapanyagok:

- **Szódabikarbóna** – tisztít, szagtalanít, vízkőoldásra és mosáshoz is alkalmas
- **Mosószóda** – erős zsíroltó és vízlágyító, mosogatásnál, mosásnál és súrolásnál használható
- **Ecet** – univerzális tisztítószer, zsíroltó és vízkőoldó hatással
- **Citromsav** – az ecet szagtalan helyettesítője, vízkő és foltok ellen
- **Nátrium-perkarbonát (oxigénes fehérítő)** – kiváló folttisztító és textilfehérítő
- **Folyékony fekete aleppói szappan** – olíva- és babérolajból készül, hatékony zsíroltó

- **Illóolajok** (pl. citrom, levendula, eukaliptusz) – fertőtlenítő hatásúak és kellemes illatot adnak

Ezekből az összetevőkből néhány perc alatt elkészíthető például egy általános felülettisztító, amely többféle bolti készítményt is helyettesíthet.

Miért éri meg váltani?

Kutatások szerint a beltéri levegő sokszor 4–5-ször szennyezettebb, mint a kültéri, részben a rendszeresen használt tisztítószer miatt. Egyes vizsgálatok a bolti vegyszerek belégzését napi két doboz cigaretta elszívásához hasonlítják. Ez komoly egészségügyi kockázatot jelent mind a felnőttek, mind a gyerekek számára.

A természetes tisztítószer használatával:

- csökkenthetjük a légutakat irritáló anyagok jelenlétét,
- elkerülhetjük a műanyag flakonok felesleges halmozását,
- és mérsékelhetjük a környezetbe kerülő szennyező anyagok mennyiségét.

Kis lépések, nagy hatás

Nem szükséges egyik napról a másikra lecserélni az összes tisztítószer. Már az is sokat számít, ha egyetlen terméket saját készítésű, természetes alternatívára cserélünk. Ezután fokozatosan bővíthetjük a házi „zöld tisztítószer-készletet”, és idővel egyre több bolti flakont válthatunk ki.

A globális környezeti problémák – mint a klímaváltozás vagy a túlfogyasztás – gyakran távolinak tűnnek. Pedig mindannyian sokat tehetünk a hétköznapiak során is. Egy saját készítésű tisztítószer apróságnak tűnhet, mégis fontos lépés egy egészségesebb otthon, tisztább környezet és fenntarthatóbb jövő felé.

Minden hónapban hozni fogunk egy-egy receptet, amit mindenki kipróbálhat az otthonában.

Munkácsi Brigitta

Védett fajaink

Miért kell foglalkoznunk a fajok védelmével?

Az élővilág védelme, a biodiverzitás megőrzése elsődleges célja kéne, hogy legyen az emberiségnek, hiszen nem csak az állatok és a Föld érdekében cselekszünk, hanem magunkért is. Ha nincs egészséges Föld és nincsenek állatok és növények, akkor nincsenek emberek se.

Egyre több állat- és növényfaj jelenik meg az IUCN Vörös Listáján, amely különböző mértékben veszélyeztetett. A lista jelenleg több, mint 47 000 élőlényt tart számon és ez a szám minden nappal növekszik. A veszélyeztetettség mértékét kategóriákkal jelzik az adathiányostól, nem veszélyeztetettől egészen a kihalt élőlényekig.

A fent említett szám már önmagában is intő jel, hogy cselekednünk kell és át kell értékelnünk eddigi tevékenységeinket, változtatnunk kell szokásainkon a biodiverzitás megőrzése érdekében, azonban ahhoz, hogy mindezt meg tudjuk valósítani nem árt, ha megismerjük a manapság sokat ismételt fogalmak tényleges tartalmát és a mögöttük megbújó problémákat, hogy tudjuk: *Miért is kell cselekednünk és mit okoz a tétlenségünk?*

A **biodiverzitás** az élővilág sokszínűségét jelenti. Törékeny egyensúly, ami jelen időnkben már túlságosan felborult, és amiben a világon minden növénynek és állatnak megvan a maga szerepe. A fajok hatással vannak egymásra; a legegyszerűbb kölcsönhatási lánc is egészen hosszúra nyúlhat.

Példa erre a beporzó állatok számának drasztikus csökkenése, ami ahhoz vezet, hogy Kínában már vannak olyan területek, ahol a gyümölcsfákat az emberek porozzák ecsettel, de azt is nézhetjük például, hogyha túl sok ragadozót kilövünk, igencsak meg fog szaporodni a rágcsálók száma, amik hatalmas károkat fognak okozni.

Nagyon fontos ugyanakkor, hogy a megsérült biodiverzitást, ne úgy próbálja meg orvosolni az emberi faj, hogy az adott területre nem illő élőlényeket hurcol be és terjeszt el, mert az inváziós fajokkal néha nagyobb kárt okozunk, mint amekkora a baj volt eredetileg.

Erre nagyon jó példával szolgál egy kedvelt, hazánkra sokak által jellemzőnek hitt inváziós faj, a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*). A mára már hungarikumnak nyilvánított fehér akácot 1751-ben telepítették be Magyarországra, abból az okból, hogy a területen uralkodó fűtőhomokot megkösse. A lépés a felmerült probléma orvoslására valóban hatékonynak bizonyult, azonban gyors szaporodási képessége miatt nagy ütemben szorítja ki hazai fafajainkat, ráadásul a talaj minőségének romlását okozza, hiszen a talaj nitrogén szintjének megváltoztatásával megakadályozza az aljnövényzet kialakulását, ami fontos a talajközeli állatok szempontjából is.

A környezetvédelem nem összekeverhető a természetvédelemmel. A **természetvédelem** természeti értékeinknek, az állat- és növényfajoknak a védelme, a természeti területek megóvása, míg a **környezetvédelem** természeti és épített környezetünk megóvása.

Ha ebbe belegondolunk akkor a kettő bár rokonok, mégis sok helyen ütik egymást.

Nézzünk egy egyszerű parkot. Legtöbbször telepített pázsittal, konténeres fákkal és beton járólapokkal találkozunk egy ilyen helyen, de ez sajnos nem áll a természet oldalán, akkor sem, ha zöld.

A cél életterek kialakítása lenne, viszont a *telepített gyepen* csak a fűszál él, de közte igen kevés élőlény jelenik meg, és amik mégis, azok rövid időn belül vegyszerekkel ki lesznek irtva. Ez szegényes biodiverzitást biztosít és a vegyszerek károsítják a területet, így egy ilyen park gyakorlatilag „élettelen”.

A *konténeres fák* gyökerének vége le van vágva, így a fa, bár meg tud maradni egy darabig a földben, mégis néhány év után kiszárad vagy egy gyengébb szél is ki tudja fordítani a helyéről.

A *beton* teljes egészében természetidegen anyag. Amennyiben mindenképpen épített utat szeretnénk, már meglévő köveket alkalmazzunk lépőköveknek.

Fontos eldöntenünk, hogy környezetbarát, modern parkot szeretnénk, ami épített környezetnek illik be, de a természetes helyszínek száma ugyanúgy csökken általa, mintha egy beton futball pálya lenne ott, vagy egy természetbarát parkot szeretnénk, amiben megtelepednek a városi madarakon (galamb, szarka, varjú) kívül esetleg énekesmadarak is, ahol van avar, ahol találkozhatunk élőlényekkel, mint például gombák, vad gyümölcsök, talajlakó állatok, rovarok, vadvirágok, és ami így a természet egy kis szeglete lehet az épített környezetbe beillesztve.

Utolsó fogalomnak szeretném leírni a **fenntarthatóságot**, amely fogalommal az ember hosszú távra tervez. Azt próbálja megoldani, hogyan elégítse ki a jelenben felmerülő igényeit, hogy a jövő generációinak is legyen még alkalma kielégíteni saját igényeiket.

Ez egy nagyon szép gondolat, viszont érdemes megvizsgálnunk hozzá azokat a bizonyos igényeket. Ameddig a mi igényeink maradnak azok, hogy kényelmes életet élhessünk, egyre több autóval, egyre nagyobb energiaforrásokat felhasználó technológiával, tökéletes alakúra és színűre módosított gyümölcsökkel, antibiotikummal kezelt állatokkal, tömegszennyezésnek számító környezetszennyező tevékenységekkel, vegyszerekkel sterilizált környezettel, kényelmes műanyag csomagolással, olyan csomagoló vagy tároló vagy egyéb anyagokkal, amiknek az előállításához töménytelen víz szükséges, és még folytathatnám a végeláthatatlan listát, addig a jövő igényei csupán abban merülhetnek ki, hogy életben maradjassanak, legyen mit enni, legyen mit inni, legyen hová elbújni a nap elől, és a levegő emberi „fogyasztásra” alkalmas legyen.

A fenntarthatóság gyakorlatilag azt jelenti, hogy át kell szerveznünk az életmódunkat és visszalépni egy olyan tudáshoz, ami a természetben való harmonikus életet szolgálja.

Mint látjuk a biodiverzitás megőrzése, tehát a fajok védelme érdekében mihamarabb cselekednünk kell. Meg kell óvnunk az élőhelyüket, mint természetes terület, ezeket tisztán (műanyag- és egyéb emberi szeméttmentesen) tartani. Biztosítani kell nekik a zaj- és fényszennyezésmentes környezetet. Az állatok vadászatát mérsékelni kell, a veszélyeztetett fajokat egyáltalán nem szabad kilőni, elfogni, kereskedni velük (kivéve a CITES szabályozásában megfogalmazott módon). Óvakodni kell az inváziós fajok behozatalától, nem a saját területükön való elengedéstől.

Új cikksorozatunk, minden hónapban egy veszélyeztetett fajt fog bemutatni, hogy egy kicsit jobban megismerjük őket és így közelebb érezzük magunkhoz a cselekvés szükségességét.

Karizs Csilla

Októberi jeles napok

Az ünneplésre mindig van lehetőség

Október 10 – A komposztálás napja

Október 15 – Az ölelés világnapja

Október 21 – Földünkért világnap

Október 24 – Éghajlatvédelmi világnap

Október első hétvégéje – Madármegfigyelési világnap

A hónap fotója

A papucscsőrű madár (*Balaeniceps rex*) egy igen különleges kinézetű ragadozó madárfaj. Táplálékában főként halak szerepelnek, de akár a fiatal krokodilokat is megeszi. Elterjedése Afrikára korlátozódik, a természetben máshol nem található meg. A Vörös Listán **sebezhető** besorolást kapott. Felnőtt egyedeinek száma összesen: 3 300-5 300 között van.

Karizs Csilla

A hónap könyve

Jane Goodall és Douglas Abrams: A remény könyve

(Túlélési útmutató veszélyeztetett bolygónk számára)

Vannak könyvek, amelyek nemcsak elgondolkodtatnak, hanem kapaszkodót is adnak a mindennapokhoz. Jane Goodall és Douglas Abrams közös munkája: *A remény könyve* pontosan ilyen. Bár 2021-ben, a világjárvány idején született, ma is épp annyira aktuális.

A kötet középpontjában a **remény** áll – de nem egy rózsaszín illúzióként, hanem olyan erőként, amely képes átvezetni minket a legnagyobb kríziseken. Jane Goodall négy alappillérben foglalja össze, honnan meríthetünk erőt.

Az emberi elme ereje – reménykeltő, hiszen az ember találékonysága, kreativitása és kitartása képes a legnehezebb problémákra is megoldást találni. Goodall emlékeztet arra, hogy minden technológiai vívmány, minden társadalmi változás mögött ott van az emberi gondolat és kreativitás – és ha képesek vagyunk bajt okozni, képesek vagyunk arra is, hogy a jó irányba fordítsuk a dolgokat.

A természet ellenálló képessége – reménykeltő, hiszen a természet mindig képes megújulni. Elhagyatott területek kizöldülnek, fajok visszatérhetnek, ökoszisztémák regenerálódhatnak, ha hagyunk nekik kellő teret és időt. Ez a könyv tele van olyan példákkal, amelyek azt mutatják, hogy a természet partnerünk lehet a gyógyulásban.

A fiatalok elszántsága – reménykeltő, hiszen a fiatalság bátorsága és tenni akarása jelenti a jövő zálogát. A könyv fejezetei során érezhető, hogy Jane hisz bennük – és abban, hogy az ő hangjuk képes változást hozni.

Végül ott **a megtörhetetlen emberi lélek**, az a belső erő, amely akkor is továbbvisz, amikor minden reménytelennek tűnik.

Ez a könyv őszinte, bátorító, mégis nagyon személyes. Nem csak egy környezetvédelmi üzenet, hanem életvezetési útmutató is. Olyan olvasmány, amely után kicsit könnyebb lesz hinni abban, hogy a jövő még alakítható – és ebben mindannyiunknak szerepe van. Ha valaha is érezted, hogy túl sok a rossz hír, túl nagy a félelem, és nem tudod, honnan meríts erőt, akkor *A remény könyve* neked szól.

Batka Berni

Elérhetőségek:

Jane Goodall Intézet Magyarország

<https://www.janegoodall.hu/>

tel: 06-30-724-0274

email: info@janegoodall.hu